

Karı Kocanın Birbirleri Üzerine Olan Hakları

Bizleri yoktan var eden bilmediklerimizi bildiren Rabbimiz'e hamd eder, ilim ve hikmetin menba?? olan ve hakk?nda 'Andolsun ki, sizin için Resûlullah'da bir güzel nûmune-i imtisal vard?r'

[1], diye buyrulan Efendimiz sallallahu aleyhi ve sellem'e, ve Allah'?n kelam?n? yüceltmek için bütün gayretlerini harcayan, Âl ve Ashab?na selam ederiz.

Malum oldu?u üzere erdemli bir toplumu elde etmek erdemli bireyleri elde etmekten geçer. Zira düzgün olmayan fertlerden düzgün toplum elde etmek, elbette muhal dairesindedir. Erdemli bireyler ise sa?lam temellere oturtturulmu?, ?slami ölçüler ?????nda kurulan aileler vas?tas?yla olu?ur. Çünkü ahlak bak?m?ndan sa?l?kl? nesilleri elde etmek ancak bu nesillerin bir evlilik içinde meydana gelmesi ve anne baban?n mü?terek ilgi ve sorumlulu?u alt?nda büyütülmesiyle mümkün olmaktadır. Ayr?ca toplumsal ahlak?n muhafaza edilmesinin, kad?n-erkek ili?kilerinin ?slami ölçülerde bir evlilik zeminine dayanmas?n?n büyük önemi oldu?u da bilinmektedir. Bundan dolayı bu ayki kö?emizde evlilik müessesesini olu?turan taraflar?n yani kar? kocan?n birbirlerine kar?? olan haklar?n?, ?slam hukuku aç?s?ndan gücümüz nispetince inceleyece?iz. ?üphesiz muvaffakiyet Mevla'dand?r.

Kar? kocadan her birerleri için, birbirlerinden ?slami ölçüde menfaatle?me hakk? veren, birlikte ya?amaya ve kar??l?kl? hak ve ödevler yükleyen sözleşmeye; evlenme(nikah) akdi denir.[2]

Evlilikte e?lerin birbirlerine kar??l?kl? sevgi, sayg? ve sadakat borcu oldu?u gibi birbirlerine kar?? bu akitten kaynaklanan bir tak?m haklar da vard?r. Ara?t?rmam?z?, kad?n?n kocas? üzerine haklar?, kocan?n kar?s? üzerine haklar? ve bunlar?n birbirleri üzerine mü?terek olan haklar? olarak üç ba?l?kta ele alaca??z. Ancak bu yazm?zda bu ba?l?klar?n birincisi olan kad?n?n kocas? üzerine olan haklar?n? ele alaca??z. Di?er iki ba?l??? ise daha sonra yazmaya gayret edece?iz.

Dinimiz evlenmeyi te?vik etmi?, evlenmenin kolayla?t?r?lmas?, ni?an, nikâh ve dü?ün törenlerinde gösteri? ve israftan kaçn?lmas?n? tavsiye etmi?tir. Ayet ve hadislerle de kar?-kocan?n birbirlerine kar?? hak ve sorumluluklar?n? belirtmi?tir. Taraflar?n birbirlerine kar?? birçok sorumluluklar? vard?r. Ancak kö?emizin s?n?rl? olmas?ndan dolayı bu sorumluluklar?n?n önemli ve devaml? bir ?ekilde soru olarak kar??m?za ç?kanlara de?inice?iz. Kad?n?n kocas? üzerine olan haklar?n?n ba??nda mehir gelmektedir.

Mehir:

Bir kad?n?n nikah akdiyle hak etti?i mala mehir denir. Koca üzerine mehir'in vacip olmas? hem "Kur'an" hem "sünnet" hem de "icma" ile sabit olmu?tur. [3] F?k?h kitaplar?m?zda mehre, "sada" "s?dak" "saduka" "nihle" "fariza" tabirleri de kullan?lmaktadır. Mehir, nikah akdinin ne ?art? nede rüknüdür, tabii olan sonuçlar?ndan biridir. Bundan dolayı nikah k?y?ld??? s?rada mehrin miktar? belirtilmese veya mehir konu edilmese hatta mehir vermemek veya mehir almamak gibi ifadeler söylene bile, bu gibi

sözlerin akde tesiri olmadı??? gibi evlenen kadın mehre yinede hak kazanır. Yani mehrin belirlenmemi? olması evlenmenin geçerliliğine hâlel getirmez.[4] Mehir, İslam hukukuna göre evlenecek kızın ailesine değil, doğrudan kendisine verilmekte veya borçlanılmaktadır. Nasıl ki kadın kendi şahsi mallarında dilediği gibi tasarrufa sahiptir kendisine verilen mehirde de aynı derecede tasarrufa sahiptir. Hanefi mezhebine göre mehir olarak alınmış olduğu bu miktarla herhangi bir çeyiz hazırlamak zorunda da değildir. Evlilik esnasında kadına verilen mehir, kadının satım bedeli olarak düşünülməsi de mümkündür. Zira ki?i hem satılan bir nesne hemde bu nesnenin bedelini alan kimse olamaz. Ancak bu mehri evlenen kızın kendisi değil de babası ve ya velilerinden herhangi biri **“ba?l?k paras?” “süt hakk?” “anne hakk?”** gibi tabirler le alacak olursa bir nevi kızların? bedel mukabilinde satmış olacaklardır ki buda İslam’a göre haramdır.[5] Mehir evlenen kadının şahsi hakkı olduğuundan dolayı, tasarrufa ehli olması durumunda dilediği gibi tasarruf edebilirdi. Dolayısıyla bu hakkın? dilerse aldığıktan sonra dilerse almadan, kocasına verebildiği gibi aldığıktan sonra da anasına, babasına, diğer akrabalarına veyahut da herhangi bir arkadaşına verebilir. Ancak bu tasarruf hiçbir baskı altında olmaksızın kendi hür iradesiyle olmalıdır.

Mehir’in me?ruiyeti hakkında birçok hikmetler söylenmiştir, bunların en belirgin olanı, kadına belli bir mali güç kazandırmaktır. Bhusus kocanın sahip olduğu tek taraflı irade beyanıyla bo?ama yetkisini kötüye kullanması durumunda kadın böyle bir mali imkana fazlasıyla ihtiyaç duyacaktır. Bo?anma hakkının? kötü kullanıldığında bölgelerde mehir miktarının? yüksek tutularak bu suistimal’in belirli ölçüde engel olunacağı da, mehir’in kadına ve evlilik birliliğine kazandırdığı bir başka avantaj olduğu da görülmektedir. Mehir hakkında yazılacak bir çok şey vardır ancak malum olduğu üzere kö?emiz sınırlıdır.

Kadının kocası üzerine olan haklarından bir diğeri de nafakadır.

Nafaka:

Evlilik esnasında kadının her türlü normal masrafı (yemesi, içmesi, giyimi ve meskeni) kocasına aittir. Evlilikte nafakanın koca üzerine gerekli olması, t?pk? mehirde olduğu gibi “Kur’an”, “sünnet” ve “icma” ile sabit olmuştur. Aynı zamanda akli olarak da nafaka hapis edilmenin cezası(karşıllığı) dır. Bir kimsenin hakkından dolayı aldığı konulan kişinin nafakası, kimin için aldığı konulduysa o kişiye aittir. T?pk? müftü, imam, vali gibi memurların nafakaları (maaşları) beytül mal dediğimiz devlet malından yani vatandaşların malından temin edilmesi gibi, zira bu şahıslar kendi şahsi ihtiyaçları için değil vatandaşlar için alınmışlardır.[6] Kadında, ileriki sayılarda geleceği üzere kocasından dolayı d?ar? ç?kamaması ve kendini kocası için aldığı koyduğuundan nafakaya müstahak oluyor. ?ayet kadın “na?ize” olursa nafakaya müstahak olmaz. Kadının “na?ize” olması evlilik hukukuna riayet etmemesi ve kocasının iznini almadan ve ?er-i ?erifin kabul ettiği bir manada gerekçesi olmadan evini terk etmesine denir.[7] “Na?ize” olan kadının “na?izeliğinden” dönmediği müddetçe nafaka hakkı yoktur.[8] Kadının nafakaya müstahak olması sahih olan nikâhının? devam etmesi veyahut da kocanın karışını? bo?aması durumunda kadının? iddetini beklemesine kadardır. ?ddetini bekleyen kadın “na?ize” olmadığında müddetçe nafakası, kendisini bo?ayan eski kocasına aittir[9]. Fasit bir nikahla evlenen kadın nafakaya müstahak olmaz[10]. Nikah’ın nihayete ermesinden sonra ve kadının? iddeti’nin bitiminden sonra kadın nafakaya müstahak değildir. Yani İslam’a göre, bo?anmış olan bir kadının? ölünceye kadar veya bir başka?yla evleninceye kadar kendisini bo?ayan eski kocasından nafaka almaya hakkı yoktur.

Hanefi mezhebine göre İslam Hakimi tarafından nafaka taktirinin önemi sadece miktarın belirlenmesi bakımından değil, nafaka borcunun kuvvetli bir borç olması bakımından dardır.

?ayet nafaka hakim tarafından taktir edilmemi?se taraflardan birinin ölümüyle, bo?anmayla veya “na?ize lik” gibi nafakayı düşürecek herhangi bir durum ile geriye dönük eski nafaka borcu Hanefi mezhebine göre düşer. ?ayet evlilik esnasında herhangi bir ?er-i gerekçe olmaksızın nafakasının? alamayan kadın, İslam hakimine ba? vursa ve hakimde mahkeme kararıyla nafakayı taktir etse bu mahkeme kararından sonra nafaka sa?lam bir alacak konumuna girmiş olur ve ödenmemesi durumunda yukarıda ifade edilen nafakayı düşürecek herhangi bir durum olsa bile geriye dönük eski nafaka alacakların? kadının? almaya hakkı olur.

Hanımının? nafakasının? üslenmesinin lazımlı olması için kocanın? zengin olması gerekmediği gibi kadının? fakir olması da gerekmez. Kadın zengin olsa nafakası kocasına aittir. Günümüzde evlenecek olan kadının? yeni evine belli ba?lı ?eyleri çeyiz olarak getirmesi

her ne kadar örf ve adetlerimizden de olsa, evlilik için kurulacak evin temini, dö?enip tefri? edilmesi Hanefi f?kh?na göre kocaya aittir.

Nafaka miktar?n?n tespitinde Maliki ve Hanbelî mezheplerinin ifadelerine göre kar? kocan?n mali ve sosyal konumlar? birlikte dikkate al?n?r. Sadece kad?n?n veya sadece kocan?n durumu de?erlendirilmez. Hanefi mezhebinde de fetvan?n bu yönde oldu?u “mevsua” adl? eserde nakil olunmu?tur.[11]. Bu görü?e göre kar? kocan?n her ikisi zengin ise zengin nafakas?, her ikisi fakir ise fakir nafakas? ?ayet biri zengin di?eri fakir ise orta halli bir nafaka takdir edilir, bu takdir etmede de örfe bak?l?r. ?afilere ise nafakan?n takdirinde sadece kocan?n durumuna bak?yorlar. Yani koca zengin ise zengin nafakas?, fakir ise fakir nafakas?. Bu görü?e göre kad?n?n zengin olmas? veya fakir olmas?n?n, nafakan?n takdirinde herhangi bir tesiri olmuyor. Hanefi Fakahas?ndan “El-mebsut” sahibi ?mam? Sarahsinin ifadesine göre de: Hanefi mezhebinde zahir rivaye olarak ifade edilen ?mam? Muhammedin alt? esas kitab?nda da bu ?ekilde yani kocan?n haline göre nafakan?n taktiri olur diye kaydedilmi?tir.[12].

Yukarda ki ifadelerden de anla??ld??? gibi Hanefi mezhebinde bu konuda ihtilaf vard?r. Ancak Hanefi kitaplar?n? mütala etti?imizde Hanefi alimlerinin tercih etti?i ve mezhepte fetva olarak kabul edikleri Maliki ve Hanbelîlerin dedi?i gibi nafaka konusunda kar? kocan?n mali ve sosyal konumlar? birlikte de?erlendirilmesidir.[13]

Netice olarak ?SAM’?n (İslami Ara?t?rmalar Merkezinin) de ifade etti?i gibi kocan?n kar??lamakla yükümlü oldu?u di?er masraflar?n kapsam? ve seviyesi daha çok örf ve kar? kocan?n sosyal konumuna göre belirlenmektedir.[14]

Kad?n?n kocas? üzerine olan haklar?n?n bir di?eri de adalettir.

Adalet:

?ayet ki?inin birden fazla han?m? varsa aralar?nda adil olmas? han?mlar?n?n haklar?ndand?r. Bu adaletin gereklili?i gerek ayet gerek hadisi ?eriflerle sabit olmu?tur. Nisa suresinin 3. ayeti kerimesinin bir k?sm?nda Mevla taala hazretleri ?u ?ekilde buyurmu?tur: **Be?endi?iniz (size helâl olan) kad?nlardan iki?er, üçer, dörder al?n. Haks?zl?k yapmaktan korkarsan?z bir tane al?n.** [15] Konumuzla alakal? olmad??? halde bilgilenme ve muar?z olanlara cevap verebilme ve bizleri ?üpheye dü?ürememeleri için çok evlilik konusunu ele?tirenlere Diyanet Vakf?n?n ç?karm?? oldu?u tefsirde verilen cevap? siz okuyucular?m?zla payla?may? uygun buldum. Yarat?l??tan gelen k?skançl?k duygusuna ra?men ayetin, erkeklere birden fazla kad?nla evlenme izni vermesi öteden beri –daha ziyade gayr-i müslimlerce- tenkit ve itiraza konu edilmi?tir. Ancak ?slam’?n bu iznini di?er talimat? ve hayat?n de?i?en ?artlar? içinde ele almak gereklidir. ?slam’a göre zina kesin olarak haramd?r; ?u halde zinaya giden yollar? kapatmak gerekir. Erke?in güçlü ve yeterli, kad?n? ise zayıf ve isteksiz olmas? veya do?urgan olmamas? halinde, sava? vb. sebeplerle erkeklerin azalmas? ve kad?nlar?n ço?almas? gibi durumlarda, erke?in birden fazla kad?nla evlenmesi zaruri olabilir. Böyle durumlarda erke?in birden fazla kad?nla evlenmesi bir emir de?il, bir izindir; ikinci ve üçüncü... e? olacak han?m da buna mecbur de?ildir. Ayr?ca bu izin kay?ts?z ?arts?z olmay?p adalet ?art?na ba?lanm??, buna riayet edemeyece?inden korkanlara bir kad?nla yetinmeleri emredilmi?tir. Bütün bu kay?tlar ve ?artlar bir arada dü?ünüldü?ü zaman ?slam’?n bu izninin, zaman içinde de?i?en ?artlara ayak uydurma bak?m?ndan en müsait yol oldu?u aç?kça anla??lacakt?r.[16]

Han?mlar?n?n aras?nda kocaya vacip olan; adalet nafaka, geceleme ve sohbet gibi malik oldu?u yerlerdedir.[17] Kalbin meyli(sevgi) gibi malik olamad??? yerlerde ise adalet “teklif ma la yutak” dedi?imiz takat olunmayan ?eyi teklif olunaca??ndan ?art de?ildir.[18] Nitekim Buhari ve Müslimin Hz. Ai?e radiyallahu anha tarikiyle rivayet etmi? oldu?u bir Hadisi ?erifte: Efendimiz sallallahu aleyhive sellem han?mlar? aras?nda taksim konusunda adil oldu?u ve ?öyle buyurdu?u rivayet olunur: **Ey Allah?m malik oldu?um taksim budur malik olmad???m la beni sorumlu tutma.**

Çok evlilik konusunu fiili olarak ya?ayan ki?ilerin bu konudaki adaletin en ince ayrınt?lar?na var?ncaya kadar ilim sahibi hoca efendilerle görü?üp isti?are etmelerini tavsiye ediyoruz ve pratikte pek kar??m?za ç?kmad???ndan bu adalet konusunu daha fazla uzatmadan kad?n?n kocas? üzerine olan haklar?ndan, babas?n? ve di?er mahremlerini ziyaret

hakk?ndan bahis edece?iz.

Babas?n? ve di?er mahremlerini kocas?n?n izni olmadan ziyaret etmesi veya onlar?n ziyarete gelmesi:

Nasip olursa kocan?n han?m? üzerine olan haklar?n? yazarken kad?n?n kocas?n?n izni olmadan evden ç?kamad??? gibi kocas?n?n izni olmadan da eve birilerini alamayaca??n? inceleyece?iz. Ancak akrabal?k ba?lar?n?n kesilmemesi için koca izin vermese bile kad?n babas?n?n veya di?er mahremlerinin ziyaretine gidebilir. Lakin onlar?n yan?nda geceleme si kocas?n?n izni olmadan caiz de?ildir. Hanefi fukahas? kaç günde bir, babas?n?n veya mahremlerinin ziyaretine gide bilece?i hususunda ihtilaf etmi?lerdir. Baz?lar? babas? için haftada bir derken di?er mahremleri için senede bir demi?lerdir. Baz?lar? da ayda bir olarak ifade etmi?lerdir. Ancak kabul olunan görü?ün birinci görü? oldu?unu kitaplar?m?zda görürüz.[19] Hocalar?m?zdan baz?lar? da bunun örfle alakal? oldu?undan bahis etmi?lerdir.

Kocas? izin vermese bile kad?n?n mahremleri kad?n?n evine yukar?daki ihtilaf do?rultusunda belli zamanlarda gelebilirler. Ancak ?mam? Ebi Yusuftan gelen bir rivayete göre kad?n?n mahremlerinin kad?n?n yan?na gelmelerinde me?akkat yoksa kad?n?n kocas?n?n izni olmadan onlar?n yan?na gitmesi caiz de?ildir.[20] Bu meselelerin de?erlendirilmesinde anne baban?n veya di?er mahremlerin seferi mesafede olup, olmalar?n? da göz ard? etmemek gerekir. Zira kad?n kocas?n?n izni olmadan da belli zamanlarda bunlar?n yan?na gide bilmesi bunlar?n seferi mesafede olmamalar?na ve yolda da emniyetin olmas?na ba?l?d?r. ?ayet anne baba veya di?er mahremler seferi mesafede olurlarsa kad?n kocas? olmadan veya mahremsiz onlar?n ziyaretine gitmesi caiz de?ildir.

Kad?n?n kendi mal?n?n tasarrufuna malik olmas? da kad?n?n haklar?ndand?r.

Kad?n?n kendi mal?ndaki hür tasarrufu:

?slamiyet insanl??a özel mülk edinme hakk? vermi?tir. Ve bu mülk edinilen mallar ki?inin ?ahsi iradesi olmadan bir ba?kas?n?n mülkiyetine girmez.[21] Dolay?s?yla evlilik ki?ilerin ?ahsi mallar?nda ortak olmal?l??? gerektirmez. Evli olan erkek han?m?n?n mal?na malik olamad??? gibi kad?nda kocas?n?n mal?na malik de?ildir. Bhusus kocas?n?n evlilik esnas?nda elde etti?i mallara, bo?anma sebebiyle kad?n, ?slam hukukuna göre hak sahibi de?ildir. Ayn? bu derecede koca han?m?n?n mal?ndan han?m?n?n izni olmadan velev ki evin ihtiyac? için dahi kullanmaya ve tasarruf etmeye hakk? yoktur. Zira ev için gerekli olan masraflar yukar?da da ifade edildi?i gibi kocaya aittir.

Nasip olursa önümüzdeki ayda da kocan?n han?m? üzerine olan haklar?n? ve aralar?ndaki mü?terek haklar? beyan etmeye gayret edece?iz. Salam ve Muhabbetlerimle.

Fatih KALENDER

[1] Ahzap 21

[2] El-ahval'ü?-?ahsiyyetü (Muhammed Muhyiddin Abdül Hamit) s:12

[3] El-mevsua'tül-f?khiyye'tül-müeyyire c:2 s:484

[4] Tebyin'ül-hakaik "bab'ül-mehr"

[5] El-inaye ?erh'ül-hidaye "bab'ül-bey'ül-fasit"

[6] Mecma'ul-enhur (Bab'ül-nafaka)

[7] ?bni Abidin (Mesail'i?-?etta)

[8] Ed-dürr'ül-muhtar cüz:3

[9] El-ahval'ü?-?ahsiyyetü (Muhammed Muhyiddin Abdül Hamit) s:350

[10] El-ahval'ü?-?ahsiyyetü (Muhammed Muhyiddin Abdül Hamit) s:182

[11] El-mevsua'tül-f?khiyye'tül-küveyti madde: "id-am"

[12] El-Mebsut (Bab'ül-nafaka)

[13] ?bni Abidin (Bab'ül-nafaka) – El-ahval'ü?-?ahsiyyetü (Muhammed Muhyiddin Abdül Hamit) s:193

[14] ?lmihal ?SAM c:2 s:220

[15] Nisa: 3

[16] Bak diyanet Vakf? Kur-an mali

[17] El-lubap fi-?erh'il-kitap c:3 s:30

[18] El-ahval'ü?-?ahsiyyetü (Muhammed Muhyiddin Abdül Hamit) s:223

[19] El -ahval'ü?-?ahsiyyetü (Muhammed Muhyiddin Abdül Hamit) s:117

[20] Bak ayn? eserin dip notu

[\[21\]](#) Verasette ölüm oldu?undan dolayı?s?yla irade kalmad???ndan bu ibareye nakiz olarak getirilemez.